

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА
ПО ПОЛЕЗНИ УМЕНИЯ
ЗА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ С НАРУШЕНО ЗРЕНИЕ

Утвърдена със Заповед № РД 09-1015/15.06.2009 г.
на министъра на образованието и науката

2009 г.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ПОЛЕЗНИ УМЕНИЯ

ЗА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ С НАРУШЕНО ЗРЕНИЕ

I. Основни положения

Подготовката за самостоятелен и независим живот, като една от основните цели в обучението на зрително затруднени деца и ученици у нас, се осъществява главно чрез учебните програми по специалните учебни предмети. Водещо място сред тях заема учебната програма по полезни умения.

Новите обществени реалности и развитието на информационните технологии изправиха децата и учениците с нарушено зрение пред нови предизвикателства и нови потребности. Това доведе до необходимостта от промяна на съдържанието на тази специална учебна програма. Нейната основна цел е да предложи разнообразие от общи познавателни, всекидневни и социални умения като основа за бъдещ самостоятелен и независим живот в контекста на цялостното развитие на зрително затруднените деца и ученици.

По своята същност новата учебна програма запазва посочените по-горе три групи полезни умения като тематично ги разнообразява и обогатява. Формирането на *обща познавателна умения* е свързано с цялостното познавателно развитие на зрително затруднените деца. Тук е предвидено усвояване на методи, средства и техники за активно изследване на предмети и обекти от околната среда, измерване и сравняване на предмети, развитие на пространствените представи, познания за цвят у слепородените развитие на представата за себе си и пр. Включването на разнообразните задачи на Пиаже има не само важно диагностично, но и ефективно коригиращо значение за децата и учениците с увредено зрение.

Голямо внимание е отделено върху развитието на *всекидневните умения*, тъй като те са практическата основа за самостоятелен и независим живот. Целта на този раздел, преподаван на различни равнища, е да се формират практически умения за ефективно справяне с голямото разнообразие от нужди във всекидневния живот, като се започне от грижите за себе си, поддръжка на дома, разпознаване на пари и др.

Социалните умения заемат значителна част от програмата по полезни умения. Тук основната цел е да се развият уменията за вербално и невербално общуване, преодоляване на различни бариери в обществото и справяне с разнообразни ситуации.

От методическа гледна точка е особено важно формирането на полезни умения да отговаря на еднакви изисквания и стандарти, което означава, че тяхното практическо равнище трябва да бъде еднакво качествено, независимо къде се извършва обучението - в специално или в общообразователно училище, в малко селище или в голям град.

Друго важно изискване е придобитите практически умения ефективно да се използват в различни практически ситуации, например: в дома, в училището, на обществени места, в градска урбанистична и субурбанистична среда.

Обучението по полезни умения се извършва индивидуално, но то не изключва и групови занятия, когато това е необходимо и полезно за учениците по определени теми.

В преподаването няма строго определени схеми, но може да бъдат посочени най-съществените моменти в структурата на занятието:

- 1. Индивидуално оценяване на базисното равнище на полезните умения на детето или ученика.** Това е изключително важно, за да се установят силните и слабите страни в практическото функциониране на детето или ученика и неговите индивидуални потребности от полезни умения. Оценяването може да се осъществи с широко разпространените в нашата практика чек-листове, наблюдение и интервю с родителите.
- 2. Определяне на целта на занятието.** Учителят и детето или ученикът заедно трябва да обсъдят върху какво умение ще работят.
- 3. Мотивиране на детето или ученика.** Детето или ученикът трябва практически да разбере и осъзнае защо е необходимо да усвои дадено умение и как то ще подобри неговата самостоятелност и независимост.
- 4. Разделяне на дейността по овладяване на отделни операции и тяхното последователно практическо усвояване.** Тук учителят трябва да си отговори на два въпроса - как аз го правя и кой е най-лесния начин за конкретното дете или ученик да го направи. Докато не се усвои дадена операция не бива да се преминава към следващата.
- 5. Практическо затвърждаване на усвоеното полезно умение.** Необходимо е да се направи насърчаваща оценка на постигнатото от детето или ученика.
- 6. Практическо демонстриране на усвоеното умение в различни естествени ситуации.**
- 7. Посттренингово оценяване на напредъка на детето или ученика.** Освен текущо оценяване по време на обучението е необходимо в края на всяка учебна година да се прави посттренингово оценяване, за да се установи напредъка на детето или ученика. Резултатите следва да бъдат докладвани на

екипа в детската градина или в училището и вписвани в индивидуалната образователна програма на детето или ученика. Постиженията от обучението не се оценяват с качествена и количествена оценка, а само с качествена оценка, която не влияе върху успеха от обучението по учебните предмети от задължителната и задължителноизбираемата подготовка от учебния план. Полезните умения трябва да бъдат интегрирани в обучението по другите специални учебни предмети – ориентиране и мобилност и зрительно подпомагане, а така също и в учебните програми от задължителната и задължителноизбираемата подготовка от учебния план. Това дава възможност по преценка на учителя да се използва интердисциплинарния подход при определени теми за групови занятия.

Обучението по полезни умения може да се извършва на различни подходящи места като се използва училищната сграда с разнообразието от помещения в нея, двора, квартала, населеното място и др.

Полезни умения могат да преподават учители със специална квалификация по педагогика на зрительно затруднените, които имат добър практически опит в различните основни групи умения. Като партньори в обучението, когато това е възможно, родителите могат много да допринесат за упражняване на придобитите умения в реалния живот. Интегрираните ученици трябва да получат обучение по полезни умения от ресурсния учител и/или чрез краткосрочни курсове и консултации в специалното училище.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Четири (4) часа седмично индивидуално обучение за децата и учениците от всяка паралелка от подготвителен до XII клас

ПОДГОТВИТЕЛЕН КЛАС

Слухова интерпретация на околната среда

1. Идентифициране на звукове

- а) сравняване на честоти
 - този звук е по-нисък от другия
 - този звук е по-висок от другия
 - този звук е същия като другия
- б) идентифициране на звук от музикални инструменти
- в) идентифициране на звук от немусикални инструменти
 - от клаксони
 - от свирки
- г) локализиране на звуци около тялото
 - по часовниковата стрелка
 - над и под ученика

2. Техники на изследване на предмети в малкото пространство

- а) общо представяне на модела за тактилно изследване
- б) запознаване с първия етап от модела - търсене на предмета до неговото откриване
- г) етап на осъществяване на първоначален тактилен контакт
- д) етап на подробно тактилно изследване
- е) заключителен етап
- ж) практическо приложение на последователността на етапите на модела

3. Развитие на пространствените представи

- а) горе – долу
- б) отпред – отзад
- в) дясно – ляво
- г) вътре – вън
- д) тук – там
- е) близо – далеч
- ж) до

4. Сравняване на предмети и измерване с трети предмет

- а) по-голямо, по-малко
- б) еднакво

5. Елементарни грижи за дрехите

- а) обличане, събличане

- б) откопчаване, закопчаване
- в) разпознаване, скатаване
- г) цип

6. Грижи за обувките

7. Поддържане на лична хигиена

8. Физическа представа за собственото тяло

9. Усвояване на елементарни умения за хранене

ПЪРВИ КЛАС

Слухова интерпретация на околната среда

1. Идентифициране на звукове

- а) сравняване на честоти
 - този звук е по-нисък от другия
 - този звук е по-висок от другия
 - този звук е същия като другия
- б) идентифициране на звук от музикални инструменти
- в) идентифициране на звук от немусикални инструменти
 - звънец на ж.п. прелез
 - клаксони
 - свирки
- г) локализиране на звуци около тялото
 - по часовниковата стрелка
 - над и под ученика
- д) звуци от природата, животни

2. Техники на изследване на предмети в малкото пространство

- а) обобщаване и затвърдяване на усвоения вече модел

3. Развитие на пространствените представи

- а) горе – долу
- б) отпред – отзад
- в) дясно – ляво
- г) вътре - вън
- д) тук – там
- е) близо – далеч
- ж) до

4. Сравняване на предмети и измерване с трети предмет: по-голямо, по-малко, еднакво

5. Следване на права линия

- a) измерване на малки разстояния с пръсти, с ръце
 - б) проследяване на прав ръб
6. Сравняване на предмети и фигури по определени признаци
7. Задачи на Пиаже за съхранение на субстанцията (веществото)
8. Елементарни грижи за дрехите
- a) обличане, събличане
 - б) откопчаване, закопчаване
 - в) разпознаване, скатаване
 - г) цип
 - д) почистване
9. Грижи за обувките
10. Поддържане на лична хигиена
11. Запознаване с кухненски съдове
12. Умения за правилно хранене

ВТОРИ КЛАС

1. Общуване с познати хора
2. Общуване с непознати хора
3. Етикеция
- a) поздравяване, сбогуване
 - б) здрависване
 - в) Да и Не чрез кимане
 - г) възприемане на собственото зрително увреждане
4. Задачи на Пиаже за съхранение на субстанцията
5. Задачи на Пиаже за подреждане в серии по височина, дължина, тегло и форма
6. Познание за цвят
- a) необходимост от познания за цвят
 - б) топли и студени цветове
7. Умения за пакетиране
8. Подреждане на пътна чанта
9. Наливане и изливане на течности
10. Подреждане на маса за хранене
11. Поддържане на лична хигиена

ТРЕТИ КЛАС

1. Запознаване с релефните плоско-печатни букви
2. Запознаване с релефните плоско-печатни цифри
3. Изработване на буквите и цифрите с пластилин
4. Разпознаване на парите
 - а) на монети
 - б) на банкноти
 - в) разпознаване на суми от монети и банкноти
5. Средства за телефонна комуникация
 - а) ползване на телефонен автомат
 - б) ползване на домашен телефон
 - в) разпознаване и предназначение на мобилен телефон
6. Естетика в облеклото
7. Познания за цвят
 - а) основни цветове
 - б) хармония на цветовете
8. Общуване
 - а) самопредставяне
 - б) запознаване с непознат
9. Задачи на Пиаже за подреждане в серии по височина, дължина, тегло и форма
10. Задачи на Пиаже за съхранение на субстанцията
11. Посещение на сладкарница
12. Пазаруване в магазин за хранителни стоки
13. Увиване и връзване на подарък
14. Подреждане на багаж в куфар и пътна чанта

ЧЕТВЪРТИ КЛАС

1. Използване на специални дозатори – за течности, за насипни вещества
2. Измерване на дължини – брайлов метър, сантиметър, ролетка
3. Работа с брайлови теглилки
4. Мимика и жест

- а) формиране на естествена поза
 - б) развитие на различни видове жестове
5. Вербални аналози на Пиаже
 6. Задачи на Пиаже за подреждане в серии чрез вербална транзитивност
 7. Брайлови часовници – ръчен, будилник, кухненски будилник
 8. Брайлов компас, барометър
 9. Грижа за дрехите – ръчно пране и простиране

ПЕТИ КЛАС

1. Умения за ясен и правилен говор
 - а) упражнения върху различните звукосъчетания
 - б) словото като комуникативно средство, говорно общуване с адресат
2. Мимика и жест - развитие на различни видове жестове
3. Запознаване с работата на училищната библиотека; използване на каталози
4. Изписване на печатни букви с шаблон
5. Адресиране на плик
6. Подписване на плоско-печатен шрифт
7. Грижи за дрехите - ръчно пране и простиране
8. Гладене и сгъване
9. Етикеция на сервирането
10. Използване на вилица и нож при хранене
11. Готварство
12. Пазаруване

ШЕСТИ КЛАС

1. Запознаване и използване на аудио техника
2. Диктофон - предназначение и използване

3. Изготвяне на резюме върху брайлов текст чрез използване на диктофон
4. Използване на видео техника
5. Специфични умения при посещение на обществени места - кино, театър, концерт, ресторант, дискотека
6. Получаване на информация по телефона - разписания в транспорта, поръчване на такси, информация за културни прояви
7. Разпознаване и използване на лекарства
8. Овладяване на прав шев
9. Пришиване на различни видове копчета
10. Гладене и сгъване на дрехи
11. Почистване на битова стая
12. Измиване на прозорци
13. Готварство
14. Пазаруване

СЕДМИ КЛАС

1. Брайлови и говорещи списания у нас
2. Използване на ножица и лепило
3. Използване на тиксо и подлепващи материали
4. Използване на копчета капси и токи
5. Запознаване с шевна машина. Овладяване на прав шев
6. Елементарен ремонт на дрехи
7. Почистване на санитарни помещения
8. Театрални игри
9. Танци
10. Електродомакински уреди
11. Готварство
12. Пазаруване

ОСМИ КЛАС

1. Запознаване с някои основни положения от устава на Съюза на слепите в България (ССБ)
2. Организационна структура на ССБ
3. Права и задължения на слепите граждани в Република България
4. Попълване на различни формуляри
5. Цветята в стаята и дома
6. Цветята като подарък – разпознаване, подбор и аранжиране
7. Елементарен ремонт на дрехи
8. Ползване на домашна пералня
9. Ползване на прахосмукачка
10. Подреждане и използване на домашен хладилник
11. Готварство
12. Пазаруване

ДЕВЕТИ КЛАС

1. Посещение на лекар
2. Посещение на очен лекар - информация за състоянието на очите
3. Разпознаване на лекарства
4. Подреждане на домашна аптечка
5. Оказване на първа помощ у дома
6. Ползване на специални символи за нарушено зрение
7. Общуване със служебни лица - в поща, в банка, в специални служби
8. Използване на туристическа екипировка
9. Мерки за сигурност и безопасност при туристическа екскурзия

10. Посещение на театрална зала. Информация за театрално изкуство
11. Модерни танци
12. Посещение на дискотека
13. Маркиране и подреждане на хранителни продукти
14. Готварство
15. Пазаруване

ДЕСЕТИ КЛАС

1. Разпределение на свободното време
2. Игри за свободното време. Хоби
3. Култура на поведение в домашна обстановка и на обществени места
4. Култура на изказването и поднасяне на различни приветствени слова
5. Култура на поднасяне на цветя и подаръци по различни поводи
6. Запознаване с визуални изкуства - кино, изобразително изкуство, балет
7. Елементарна пантомима
8. Използване на светлинен и звуков индикатор. Видове
9. Пътуване в чужбина
10. Запознаване със специални улеснения в транспорта
11. Грижа за дрехите
12. Готварство
13. Пазаруване

ЕДИНАДЕСЕТИ КЛАС

1. Мода в облеклото
2. Подбор на дрехи за определени случаи
3. Дамска и мъжка козметика
4. Завързване на вратовръзка

5. Майчинство - грижи за бебето
6. Бащинство
7. Взаимоотношения в семейството
8. Разпределение на семейния бюджет
9. Ползване на различни ателиета за услуги
10. Контрол върху израза на лицето
11. Лична сигурност и безопасност
12. Участие в избори. Гласуване
13. Готварство
14. Пазаруване

ДВНАДЕСЕТИ КЛАС

1. Запознаване с устава и правилника на ССБ
2. Откриване и поддържане на банкова сметка. Внасяне и теглене на пари
3. Търсене на юридическа консултация
4. Подготовка за участие в интервю за постъпване на работа
5. Подготовка за участие в конкурси
6. Ползване на обществени библиотеки
7. Приспособяване към трудовия колектив
8. Участие в публична дискусия
9. Дамска и мъжка козметика
10. Завързване на вратовръзка
11. Майчинство и бащинство
12. Ползване на услугите на салони за красота, SPA центрове и фитнес клубове
13. Готварство
14. Пазаруване